

ชื่อโครงการวิจัย : เศรษฐกิจชุมชน หมู่บ้านอีสานใต้ : ความอยู่รอดของชุมชนท่ามกลาง
กระแสการเปลี่ยนแปลง

นักวิจัย : สมคิด พรหมจ้อย
สมบัติ พันธวิศิษฎ์
สุทัศน์ กองทรัพย์
วิลาศ โพธิสาร

ช่วงเวลาที่ยื่นโครงการวิจัย : มกราคม 2544 – ธันวาคม 2545

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประวัติและการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของชุมชนหมู่บ้านอีสานใต้ ในช่วงหลังสงครามโลก ครั้งที่สอง (พ.ศ. 2488 – 2544) 2) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนหมู่บ้านอีสานใต้ และ 3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนหมู่บ้านอีสานใต้

พื้นที่ “อีสานใต้” ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ศึกษาประกอบด้วยพื้นที่ชุมชนชนบทของจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์ บุรีรัมย์ และนครราชสีมา วิธีการศึกษาใช้วิธีการศึกษาในเชิงพรรณนา โดยการศึกษาครัวเรือนตัวอย่าง จำนวน 235 ครัวเรือน ที่กระจายในพื้นที่อีสานใต้ รวมทั้งศึกษาเอกสาร การเข้าไปสังเกตและสัมภาษณ์แบบเจาะลึกบุคคลที่เป็นผู้รู้ ผู้มีประสบการณ์ ผู้นำชุมชน ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการทุกจังหวัดและทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ในพื้นที่แถบนี้คือกลุ่มชาติพันธุ์กวย ซึ่งอาศัยอยู่ในพื้นที่นี้มานานกว่า 3,000 ปีแล้ว ต่อมาภายหลังมีกลุ่มชาติพันธุ์เขมร ลาว และไทย – โคราช อพยพเข้าไปอยู่ในพื้นที่แถบนี้ตามลำดับ ปัจจุบันอีสานใต้ประกอบด้วยกลุ่มคน 4 กลุ่มชาติพันธุ์ คือ กวย เขมร ลาวและไทย – โคราช โดยมีคนกลุ่มชาติพันธุ์ลาว เป็นกลุ่มใหญ่ที่สุด ในอดีตพื้นที่อีสานใต้ประกอบด้วยทรัพยากรอันอุดมสมบูรณ์ การผลิตเป็นแบบยังชีพ โดยมีอาชีพหลัก คือ การทำนา โดยเฉพาะการปลูกข้าวหอมมะลิ วิธีการผลิตและวิถีชีวิตชุมชนค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไปตามการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและ การเปลี่ยนแปลงของโลก

วิถีการดำรงชีวิตของประชากรในหมู่บ้านอีสานใต้ในปัจจุบัน เปลี่ยนแปลงไปจากวิถีชีวิตแบบสังคมเกษตรที่เรียบง่าย และสงบร่มเย็นดังเช่นในอดีต ต้องดิ้นรนเพื่อการอยู่รอดหารายได้มาจุนเจือครอบครัว บางครอบครัวหมดหวังกับอาชีพเกษตรกรรม จึงต้องจัดสรรแรงงานในครัวเรือนไปหารายได้จากภาคนอกเกษตร ซึ่งสร้างรายได้ให้แน่นอนกว่า ส่วนแรงงานในฟาร์มของครัวเรือนก็จะไปเป็นคนแก่ เด็ก หรือคนที่ยังไม่สามารถหาตำแหน่งงานในภาคนอกเกษตรได้ การเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างเมืองกับชนบทมีความรวดเร็วขึ้น เพราะความสะดวกในด้านการ

คมนาคมและการสื่อสาร ทำให้ชุมชนหมู่บ้านเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรมอย่างรวดเร็วตามการเปลี่ยนแปลงของโลกภายนอก

สาเหตุสำคัญที่ทำให้การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของชุมชนหมู่บ้านอีสานได้จากการผลิตเพื่อการยังชีพ เป็นการผลิตเพื่อการค้า แยกการพิจารณาได้เป็น 2 ช่วง คือ สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจก่อนการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้แก่ อำนาจรัฐ การศึกษาและการศาสนา การคมนาคมทั้งทางรถไฟและถนน และสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจช่วงของการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ถึงปัจจุบัน ได้แก่ การเพิ่มขึ้นของประชากร การกำหนดกรอบพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และการรุกอย่างขนานใหญ่ของระบบทุนนิยม

ปัจจัยที่มีผลต่อการคงอยู่ของเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านอีสานได้ มีหลายประการ ที่สำคัญ ได้แก่ วัฒนธรรมและความเชื่อ ความสามารถในการจัดการทรัพยากรภายในชุมชน ผู้นำองค์กรระดับชุมชน ความเข้มแข็งขององค์กรทางเศรษฐกิจและสังคมภายในชุมชน พฤติกรรมการผลิตและบริโภคของชุมชน การสะสมทุนและแหล่งทุนเพื่อการผลิต การใช้อำนาจรัฐ และผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ จากภายนอกชุมชน

แนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนหมู่บ้านอีสานได้ มีหลายประการที่สำคัญ คือ การสร้างระบบเศรษฐกิจโดยยึดฐานทางวัฒนธรรม และใช้กระบวนการทางประชาสังคมร่วมกันจัดการทรัพยากรชุมชนให้เกิดประสิทธิภาพ มีผู้นำชุมชนที่เป็นที่ยอมรับ เข้มแข็งและสามารถแสวงหาความร่วมมือจากส่วนต่าง ๆ ได้ดี มีองค์กรทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับชุมชนเข้มแข็ง มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการผลิตและบริโภคไปในทิศทางที่เน้นการพึ่งตนเองเป็นหลัก มีการสะสมทุนและใช้ทุนเพื่อการผลิตของตนเองเป็นหลัก ในด้านภาครัฐจะต้องลดบทบาทซึ่งนำลงเป็นเพียงผู้แนะนำและส่งเสริม โดยชุมชนเองต้องพยายามสร้างภูมิคุ้มกันให้ตนเองจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยี และอื่น ๆ อันเกิดขึ้นจากภายนอกชุมชน ชุมชนเองจำเป็นต้องเร่งฟื้นฟูฐานทางทรัพยากรทางธรรมชาติให้กลับคืนมาเพื่อให้เป็นทุนทางธรรมชาติและในส่วนของภาครัฐเอง อาจออกกฎหมายเพื่อส่งเสริมการดำเนินเศรษฐกิจพอเพียงอันจะเป็นแนวทางสำคัญในการนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

Title: Economy of the Communities in the Lower Northeastern:
The Survival of Communities in the Middle of Change.

Researchers: Somkid Promjouy
Sombat Pantavisid
Suthadna Khongsup
Vilard Phothisarn

Duration: January 2001 – December 2002

Abstract

The purposes of the research are 1) to study the history and the changes of the economies of the communities of South Esarn after the second World War (AD 1945-2001), 2) to study factors affecting the development of the economies and societies of the communities of South Esarn and 3) to study ways to facilitate the sustainable development of South Esarn communities.

The area of “South Esarn” consists of Ubon Ratchathani, Srisaket, Burirum, Surin and Nakorn Ratchasima provinces. The study areas were the communities in South Esarn. Descriptive method was used in the study. The sample was 235 households scattered within South Esarn. The study gathered data from relevant documents and by observation and in-depth interviews formally and informally with knowledgeable people, experienced people, and the leaders of the communities in each of the provinces. The analysis of the data was by content analysis

The results showed that the ancestors of the present population were the Gooy. They had been living in the region for more than 3,000 years. Later the Cambodian, Lao, and Thai-Korat groups respectively moved in this areas. At the present there are four groups of South Esarn people. They are Gooy, Cambodian, Lao, and Thai-Korat. Lao is the largest population group. In the past, South Esarn possessed rich resources. The produce of South Esarn was for self consumption. The main occupation was rice farming, especially jasmine rice. The methods of production and the ways of life of the communities’ gradually changed along with the changes of the natural environment and the world.

The way of life in South Esarn villages was that of a simple and peaceful agricultural society. Now it has changed. The people have difficulty making sufficient income to support their families. Some families do not have any hope of success in agriculture. Occupations

outside agriculture are chosen because they provide a regular income. The labor for farming in the household consisted of the elderly, children and people who were unable find any job out of agriculture. There was rapid labor movement between city and rural areas because of the convenience of transportation and communication. This caused rapid change in economic, social and cultural life.

The main cause of economic change in South Esarn communities has been the move from production for living to production for business. The changes can be classified into two phases; economic changes in the past due to changes of the state policy, education and religion, and transportation; and recent economic changes due to regulations of the national economic and social development plan and the rapid growth of the capitalist system.

There are many factors that affect sustainability of the South Esarn economy. They are culture and the beliefs, the ability to manage resources in the community, the behavior of the people regarding the balance between production and consumption, savings funds and funding resources for production, state power and the effect of changes outside the community.

There are many important factors in planning for the sustainable and continuing development of South Esarn. They include building an economic system by using culture as a base and using a community involvement processes to manage community resources efficiently. Further, leaders who are popular, strong, and able to elicit cooperation from others are needed. It is important to develop strong community economic and social organisations, to change the behavior to balance production and consumption leading to self-sufficiency, to save funds to finance production from within the communities. The state should replace its leading role with a guiding and promotion role. The community has to become immune from the changes in economic, social, cultural, technological and other influences from outside the community. The communities have to revitalise natural resources to be a natural fund. The state may create laws to promote self-sufficiency as an important step towards sustainable economic development.